

Югозападен университет

„Неофит Рилски”

Факултет по педагогика

Катедра „Социална педагогика”

Гергана Венчова Божурска

**ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРАНИЯТ ПОДХОД ПО КОНСТУИРАНЕ И
ТЕХНОЛОГИИ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА**

АВТОРЕФЕРАТ

**НА ДИСЕРТАЦИЯ ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА
ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР”
ПО НАУЧНА СПЕЦИАЛНОСТ „ТЕОРИЯ НА ВЪЗПИТАНИЕТО И
ДИДАКТИКА”,
ОБЛАСТ НА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ 1. ПЕДАГОГИЧЕСКИ
НАУКИ, ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 1.2. ПЕДАГОГИКА
НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ: ПРОФ. ДПН ГЕОРГИ ИВАНОВ**

Рецензенти:

БЛАГОЕВГРАД

2020 г.

Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита на заседание на катедра „Педагогика“ при Факултета по педагогика на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград на 15.10.2020г.

Дисертационният труд съдържа 222 страници основен текст и 168 страници приложения. В него са включени 79 диаграми и 7 таблици, 7 план-конспекта на уроци, 2 анкетни карти, карта за експертна оценка, протокол за наблюдение и обучаващ модел. Библиографията обхваща 123 литературни източници, от които 111 на кирилица и 12 на латиница.

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на 16.12.2020 г. от 13:30 часа в зала 412 на ЮЗУ „Неофит Рилски“, ул „Иван Михайлов“ № 66, Благоевград.

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в ЮЗУ „Неофит Рилски“, Факултет по педагогика, катедра Социална педагогика.

Научно жури:

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

ДГ - Детска градина

ЕГ – Експериментална група

КГ – Контролна група

КЕ – Констатиращ етап

КТ – Конструирание и технологии

ЛОП – Личностно-ориентиран подход

ПУВ – Предучилищна възраст

ФЕ – Формиращ етап

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД.....	6
ГЛАВА ПЪРВА. ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА НА ПРОБЛЕМА ЗА ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРАНИЯ ПОДХОД ПО КОНСТУИРАНЕ И ТЕХНОЛОГИИ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА.....	13
ГЛАВА ВТОРА. ПРЕДСТАВЯНЕ НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ПРОГРАМА.....	24
ГЛАВА ТРЕТА. АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА РАБОТА	32
ИЗВОДИ И ОБОБЩЕНИЯ.....	40
ПРЕПОРЪКИ.....	42
ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	44
НАУЧНИ ПРИНОСИ.....	47
ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА В АВТОРЕФЕРАТА	49
ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	49

УВОД

Социалните и техническите промени, които настъпват в различни сфери на обществения живот през последните две десетилетия, налагат трансформация и в образователната система, оказвайки влияние върху мотивите за възпитание и обучение. Образованието в повечето случаи се разглежда като общочовешка ценност, която е изправена пред предизвикателството да създава условия за пълноценно развитие на младите хора, с цел усъвършенстване способностите им за творческо и критическо мислене, за адаптация към новата среда и управление на промяната. Така потребностите от възпитание и обучение стават все по-многобройни, а периодите за валидизиране на знания все по-кратки. Познатата от 70-те години на миналия век, ясно структурирана образователна система, се променя. В стратегията за модернизирание на образованието, важно условие за постигане на целите е трансформацията към личностноориентирана общообразователна система. Така, съвременния етап на образователната система, в която се прилагат адекватни на променящото се общество подходи за обучение, поставя като своя цел не само обучението на деца с различни способности, но и създаването на атмосфера, насочена към модел на обучение - ориентиран и утвърждаващ личността на детето.

Актуалност на проблема

В началото на XXI тенденцията за технологизирането на обучението се засилва и извежда на преден план и проблемът за модернизация на образованието, което предполага съчетаване на традиции и иновации, приемственост с промяната, глобалното с националното, утвърждаването на личностно-ориентиран образователен процес, адекватен на променящото се общество.

Наред с многобройните иновации, които се използват в образователната система, специално внимание се обръща на технологията, при която учителя е организатор и координатор на творчески образователен процес, насочващ дейностите на децата в правилната посока, като взема предвид индивидуалните способности на всяко дете. Най-популярната сред тези технологии е ориентираното към личността обучение.

Въпреки проведените в тази насока изследвания от учени като Г. А. Цукерман, И. С. Якиманская, В. В. Рубцова, В. В. Сериков, Г. Г. Кварцова и др., все още няма педагогически и научни трудове, които цялостно да разкрият процеса на прилагане на ориентираното към личността обучение.

Всичко това налага нови подходи към начина на организиране на възпитателното взаимодействие в предучилищна възраст и единна образователна стратегия, като условие за успешна работа с тях.

Мотивация за избор на темата

Дълбоките социокултурни изменения, в които се очертават и налагат новите духовни ценности, анализът на състоянието и научното развитие на този процес обуславят причината за избор на тема на настоящото изследване: „Личностно-ориентираният подход по Конструирание и технологии в детската градина”. В този аспект възникват редица въпроси пред съвременния учител:

✓ Кои са факторите влияещи върху педагогическото общуване в технологичното обучение в предучилищна възраст?

✓ Как да се постигне ново качество на общуване при осъществяване на технологичното обучение в детската градина?

✓ С помощта на кои подходи и техники може да се осъществи ефективен учебно- възпитателен процес в технологичното обучение?

✓ Как да бъде преодолян нарастващият обхват от една страна на основните компетентности, необходими за социална реализация и от друга, ограничените възможности на подрастващите за себеизразяване и себедоказване?

✓ Как да бъде постигнато оптимално педагогическо общуване чрез цялостно преосмисляне на образователните стратегии и концепции и прилагане на личностно-ориентиран подход в технологичното обучение в предучилищна възраст?

Отговорите на тези въпроси поставят необходимостта от създаване на модел, включващ методи, средства и дейности, с който да се обогати обучението по конструирание и технологии в детската градина, чрез създаване на условия за реализиране на личностните качества на детето, избиращост, мотивация, размисъл, самореализация, инициативност и др., на базата на личностно-ориентиран педагогически процес.

Постановка на изследването

Значимостта на разглеждания проблем в дисертацията е представен в рамките на два аспекта:

1. *В теоретичен план:* няма достатъчно източници и изследвания, проследяващи обстоятелствено проблема за развитието на конструктивно-техническите умения въз основа на личностно-ориентираното обучение в детската градина; в изследванията до момента недостатъчно задълбочено е проучен проблемът за формиране на уменията самостоятелност, инициативност, самооценка, активност, самокорекция, посредством прилагането на личностно-ориентиран подход в ситуациите по „Конструирание и технологии“ в предучилищна възраст.

2. *В практически план:* досега не е разработена цялостна методика, отнасяща се до прилагането на личностно-ориентиран подход по КТ в детската градина; не е изследвано развитието на умения и качества у децата в ПУВ, като самостоятелност, активност, инициативност и пр. в следствие на прилагането на личностно-ориентиран подход по КТ.

Обект на изследване е обучението по конструиране и технологии в детската градина, като условие за самостоятелно развитие на личностните качества на индивида.

Предмет на изследване е прилагането на личностно-ориентираният подход по конструиране и технологии в детската градина.

Основна **цел** на настоящето изследване е обогатяването на обучението по конструиране и технологии в детската градина на базата на личностно-ориентирания подход..

За изпълнението на тази цел в изследването се поставят за решаване следните **задачи**:

➤ Да се направи теоретичен преглед на съществуващите модели и на личностно-ориентирания подход в обучението;

➤ Да се конструира и апробира синергетичен модел (комплекс от аспекти, подходи, техники и форми) за обогатяване на обучението по конструиране и технологии в предучилищна възраст;

➤ Да се анализират основни методически подходи, детерминанти и методологически ориентири по отношение на обучението, центрирано към личността на детето;

➤ Да се определят показатели и критерии за отчитане на резултатите от проведения експеримент;

➤ Да се установи отношението на родители и учители към прилагането на личностно-ориентирано обучение по конструиране и технологии в детската градина.

С дефинираната основна **хипотеза** предполагаме, че ако в обучението по конструиране и технологии в детската градина се приложи личностно-ориентираният подход, това би довело до обогатяване на технологията за обучение в следните аспекти:

✓ **Първо** – *центриране на обучението към личността на детето* - преход от хетерономия към автономия при управлението на познавателното и практическото поведение на детето;

✓ **Второ** – *допълване на репродуктивния подход за учене* - не само работа по инструкция и образец, а учене чрез правене на основата на взето самостоятелно решение, изпълнение на дейност за постигане на това решение, самооценяване на дейността и при необходимост – коригиране на дейността от всяко дете; вземане на самостоятелно решение, като се направи преход от работа по инструкция и образец към дейности, свързани с: повишаване качеството на преподаване на учителя; по-задълбочено усвояване на знанията и по-успешно формиране на уменията на децата за

самостоятелно изпълнение на задачите; повишаване на интереса на децата към конструктивно-техническите дейности.

✓ **Трето** – възпитаване на личностните качества инициативност и предприемчивост на основата както на индивидуалната, така също и на груповата (съвместната, екипната) форма за организация на обучението.

В емпиричното изследване са използвани следните научни **методи**:

1. Анкетно проучване;
2. Педагогически експеримент;
3. Количествени и качествени методи;
4. Социометрични методи;
5. Обсервационни методи – наблюдение, рейтинг, експертна оценка.

Научен инструментариум:

1. *Анкетна карта за родители на деца в ПУВ*, която има за цел да проучи и установи отношението на родителите и становището им по важни проблеми и въпроси свързани с прилагането на личностно-ориентирания подход в обучението по конструиране и технологии в предучилищна възраст, както и нагласата им да участват активно в обсъждането на проблемите, свързани с повишаване на ефективността на учебно-възпитателния процес по КТ в детската градина.

2. *Анкетна карта за учители в детска градина*, която има за цел да изследва и проучи мнението на учителите относно обучението на децата в предучилищна възраст, прилаганите методи и подходи за обучение, а също и нагласата на учителите да участват активно в обсъждането на проблемите, свързани с повишаването на успеваемостта в учебния процес по КТ.

3. *Протокол с критерии и показатели* за отчитане на индивидуалните резултати от наблюдение на ситуация по конструиране и технологии в предучилищна група в детската градина.

4. *Карта за експертна оценка с критерии и показатели* за оценка на апробирания модел за прилагане на личностно-ориентирания подход в обучението по КТ в предучилищна възраст, както и нагласата на децата и учителите да участват активно в учебно-възпитателния процес в ситуациите по конструиране и технологии, в които е приложен личностно-ориентиран подход.

Организация на изследването

Емпиричното изследване се проведе в периода от месец април 2017г. до месец декември 2019г., с учители, родители и деца от трета подготвителна група в детска градина №10 „МАК”- Благоевград. Общият брой на участниците в изследването, в т.ч. и членовете на експертната комисия, е 108.

Реализирането на изследването премина през 4 основни етапа – подготвителен, констатиращ, формиращ и заключителен. През **подготвителният** етап се осъществи предварителна подготовка, изразяваща се в планиране, обмисляне, прогнозиране, набавяне на материали, наблюдение, обучение, съставяне на инструментариум и други дейности, необходими за успешното протичане на изследването. През **констатиращия** етап се проведе анкетното проучване с родителите и учителите. Проведе се и констатиращо изследване, чиято цел е да разкрие началните количествени и качествени параметри на конструктивно-техническите знания и умения на децата в ПУВ при прилагането на дисциплинирания подход, използван масово в детските градини от десетилетия. Чрез констатиращото изследване се разкрива реалната картина на обучението по КТ в детската градина, разгледана от различни аспекти. Благодарение на резултатите от този етап имаме възможност да предприемем по-адекватни мерки за повишаване на качеството на учебно-възпитателния процес, които да приложим на практика през следващия **формиращ** етап. Тогава се изисква по-активно участие от страна на изследователя, с цел създаване на нови условия за протичане на обучението по КТ в детската градина в условията на прилагане на личностно-ориентиран подход. Понеже прилагането на нов подход на обучение дава резултати почти веднага, то лесно може да се направи сравнение между резултатите на децата от двата етапа още в началото. В края на този етап се осъществи и експертната оценка. Последният, **заключителен** етап, служи за финален завършек на изследването, изразяващ се в оформяне, нанасяне на корекции, анализ и оценка на работата, идентифициране на силните и слабите страни, както и възможностите за развитие и пр.

Структура и съдържание на дисертацията

Съдържанието на дисертационния труд е структурирано в увод, три глави, обобщения, изводи, препоръки, заключение, използвана литература и приложения.

ГЛАВА ПЪРВА

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА НА ПРОБЛЕМА ЗА ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРАНИЯ ПОДХОД ПО КОНСТУИРАНЕ И ТЕХНОЛОГИИ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА

В първата глава от разработката се поставя теоретичната основа на проблема за личностно-ориентираното обучение и приложението му в ситуациите по КТ в детската градина. Главата започва с изясняване на образователната основа и педагогическите параметри на личностно-ориентираното обучение.

Пред страните от Източна и Централна Европа, в контекста на обществените промени се откриват възможности за демократизация, синхронизация и модернизация на образователната система със световните образователни процеси. Пряка връзка с учебно-възпитателния процес имат съвременните педагогически, философски, психологически и социологически концепции и очертават новите образователни цели. Развитието на самостоятелна, морална и творческа личност, способна да живее самостоятелно и в сътрудничество с другите, заема централно място в този процес.

В световен мащаб се проявяват тенденции към хуманизиране, демократизиране, разнообразяване и стандартизиране на образованието. Ако акцентът върху натрупване на информация се измества към прилагането на знания, то акцентът от преподаване се измества върху ученето [2]. Отправна точка в този процес е концепцията за обучение, ориентирано към личността на детето (учащия).

В тази част са разгледани концепциите на В. Радева, Т. Стефанова, В. В. Сериков, И. С. Якиманская, Г. А. Цукерман, С. А. Смирнова, Н. А. Алексиева, А. В. Андреев, Г. Иванов, Д. Тодорина и др. Изяснени са същността, значението и механизмите за реализиране на личностно-ориентирания подход в образованието, както и неговите съвременни аспекти.

Развитието и възникването на дидактическият модел на личностно-ориентирано обучение в образователната система се определя от хуманистичния подход в образованието. Последователното отношение на учителя към детето (ученика) като личност, самосъзнателен субект на образователното взаимодействие, е в същността на този подход.

Направен е сравнителен анализ на традиционното и личностно-ориентираното обучение, от който може да се направи изводът, че моделът ориентиран към личността на детето, зависи не само от организационните и методологически аспекти, но и от това как основните принципи, методи и идеи на личностния подход, се възприемат от учителя, доколкото те съответстват на неговите педагогически принципи. За да създаде личностно-ориентирано взаимодействие, не е достатъчно учителят да използва иновативни методи на преподаване, но е необходимо да вярва и

да се доверява на учениците, да формира положителна мотивация за познавателната дейност у тях, да стимулира и активира вътрешните им сили и стремеж за самоактуализация и развитие.

Анализирайки и обобщавайки различните концепции и теории, личностно-ориентираното обучение се характеризира със следните белези:

✓ Интердисциплинарно е - осъществява се в тесни интегративни връзки с всички образователни направления и пренос на компетенции по всички учебни предмети;

✓ Насочено е към обучаващия - всички участници в процеса се научават самостоятелно да откриват и овладяват знания, да откриват проблеми и да взимат самостоятелно решение за разрешаването им, тоест подтикване към проява на творчество и креативност;

✓ Ориентирано е към протичането на процес - работа в екип, излъчване на лидер и най-важното условие за наличието на субект-субектно взаимодействие между учител-ученик и ученик-ученик.

✓ Свързано е със създаването на продукти в процеса на обучение, които стимулират креативността и мотивацията на децата (учениците). Личностно-ориентираното обучение се отличава с резултативност, т.е. съществуват индикатори за оценяване на ефекта от прилагането на това обучение.

Следва представяне на варианти на личностно-ориентирани технологии в обучението. Този процес се характеризира с висока динамика в страните в напреднала фаза на информационното общество.

Личностно-ориентираните технологии в обучението са разглеждани и анализирани от множество автори. Така например, А. В. Хуторской, чрез създаване на индивидуална образователна траектория под ръководството на учителя, представя варианти за ориентирана към личността технология на обучението [6, с-11].

Анализирайки ориентираните към личността на детето технологии в обучението, А. В. Хуторской дава приоритет на целите за самореализация на децата при конструирането на знания, в продуктивната дейност, в един личностно-ориентиран тип технологии. Авторът подчертава, че личностно-ориентираното обучение с неговите организационни форми и методи „имат приоритет пред съдържанието на учебния материал, активно влияят върху него, могат да го видоизменят и трансформират” [6]. Тази насоченост в личностно-ориентираното обучение според Д. Тодорина, „пренася акцента от въпроса „Какво да се учи?” към въпроса „Как да се учи?” [5]. По този начин, именно ученика заедно с неговата учебна дейност се явяват в центъра на вниманието на педагога, а не учебният материал.

Анализирайки технологиите за личностно-ориентирано обучение от съществено значение е предоставянето на възможности управлението на учителя да прерасне в съуправление с учениците. Само така може да се

отговори на образователните тенденции за изместване на фокуса от даването на знания в готов вид към тяхното самостоятелно овладяване [5].

В представените технологии на обучение, ориентирани към личността на детето, важната характеристика, отличаваща ги от останалите педагогически технологии е тяхната насоченост и ориентация към детето. Фокусът в ориентираните към личността технологии е стремежът на личността към реализация на своите възможности (*самоактуализация*), в процес на съзнателен и отговорен избор и възприемане на нов опит. Личностно-ориентираните технологии самоусъвършенстват и самоуправляват личността в процеса на изграждане и реализация в живота, съдействат за решаване на трудни проблеми, чрез намиране на оптимални варианти за решение в подготовката на младото поколение за новия модерен свят.

Втората част от първа глава на дисертацията е фокусирана върху ролята и еволюцията на възгледите за личностно-ориентирания подход в обучението. Образователната система следва да бъде трансформирана, налагайки нов методологически подход, който поставя в центъра на образователния модел потребностите на обучаваните, във взаимовръзка с икономическото, социалното и личностно развитие на индивида.

Този подход обезпечаваше свободата при избора на образователно съдържание с цел развитие личността на детето, неговата индивидуалност и уникалност, въз основа на които се формира неговият „вътрешен модел за света”. В центъра на обучението е самият ученик и неговият личен растеж.

Съвременната образователна система налага този различен подход за образование и обучение на детето, за да може то да е в състояние само и независимо да взема решения и да носи отговорност за последствията от тези решения. Необходимо е да развива способността да мисли по-рано от колкото да действа, да уважава избора на личността, да се съобразява с неговата позиция, възгледи, оценки и взети решения.

Личностно-ориентираният подход, в рамките на предмета на дидактиката, паралелно със съдържанието на образованието, учебните технологии и ефективността на образователния процес, задълбочено е изследван от В. В. Сериков и неговата школа, както и от други учени като: И. С. Якиманская, Е. В. Бондаревская, Т. В. Лаврикова, С. В. Кулневич, В. И. Лещински и др.

През 80-те и 90-те години на 20 век у нас се правят изследвания от водещи педагози, насочени към обучението с оглед развитие личността на детето. Значим е приносът на М. Андреев, П. Петров, Ив. Марев, Д. Павлов, Д. Цветков и др.

Ал. Маджаров, Ст. Чернев, Е. Рангелова, М. Гавазов, Л. Тодорова и др., доказват потребността от съчетаване на традиционни с нетрадиционни

форми, методи и средства на обучение, в такива степени, с които да се постигнат планираните резултати.

Обобщавайки представените методически позиции може да определим ориентираното към личността обучение като образователна система или среда, която позволява напълно да се реализира личния потенциал на личността, с цел постигане на ценностите в нейната професионална подготовка и професионална дейност. Този подход във възпитанието и обучението предполага връзка между възпитателя и децата и оформя приоритета на личните ценности на децата. Може да се отбележи, че личностно-ориентираният подход във възпитанието е основната ценностна ориентация на съвременния учител. Тя включва подпомагане на детето в процеса на осъзнаване като личност, при разкриване на нейните възможности в процеса на самореализация и самоутвърждаване, които ще са толкова необходими във съвременния глобализиращ свят [4, с-17-18].

По-нататък в разработката фокусът се измества върху приложението на личностно-ориентирания подход в предучилищното образование. В образователен контекст вече са правени опити за изследване и прилагане на този вид обучение при деца в предучилищна възраст [7, с -11]. У нас все още не е проведено целенасочено изследване за личностно-ориентирания подход в предучилищна възраст, но въпреки това се откроява приносът на българските изследователи: П. Нойков, М. Герасков, Д. Кацаров, М. Андреев, Д. Павлов, П. Петров и др. Паралелно с това, недостатъчно добре разработени са теоретичните въпроси за:

- ✓ Същността, особеностите на личностно-ориентираният подход, неговата технологична и методологична реализация;
- ✓ Позицията на основните субекти – преподаватели и деца в процеса на реализиране на обучение, центрирано към самото дете;
- ✓ Педагогическите условия за оптималното му реализиране.

Все още не са разработени концепции за прилагане на обучение ориентирано към личността на детето в ПУВ, което налага необходимостта от по-задълбочено изследване в тази посока.

При **последната част** от теоретичната постановка на проблема в настоящата разработка се акцентира върху формирането на умения по КТ в предучилищна възраст. От направеното проучване на добър педагогически опит по темата, установихме че няма достатъчно данни за приложение на личностно-ориентирания подход по Конструиране и технологии в детската градина.

Детското конструиране в педагогиката и психологията е представено от различни концепции и анализирано от различни гледни точки. Многообразието от концепции за осъществяване на технологичната подготовка на децата в детската градина, определят конструирането в периода на детството като фокус от опит, познание, творчество, минало, сегашно и бъдеще, преплетено в индивидуалния стил на развитие на детето

(Е. Русинова, Н. Н. Поддяков, Л. А. Вагнер, Д. Г. Пиръов, М. Каменова, Т. Делчева, А. Н. Давидчук, Жан Пиаже, Р. Параманова, Сеймур Пейпър, Р. Паскалева, М. Монтесори, В. Н. Начаева, Петер Смит, Нина Бюлов, З. В. Лищван, Роберт Фулгум, Дженис Джонсън, Ж. М. Вайзер, В. И. Логинова, В.Н. Начаева, Алан Анов, М. Баева, Л. Малинова, В. Георгиева, Н. Божков, М. Кавданска).

Развитието на конструктивно-техническите умения оказва съществено влияние върху цялостното психическо развитие на детето. Чрез различните видове занимания се развива фината координация на зрителния и двигателния анализатор, развиват се познанията за различните свойства на материалите, формират се представи за форма, цвят, големина, пространствени отношения. Осъществяват се задачи на сензорното развитие. Тези занимания дават възможност за разгръщане на детското творчество и са една добра основа за целия период на активно учене, който следва.

След това е отделено внимание на съвременните концепции за осъществяване на технологичната подготовка в ПУВ. Г. Иванов и А. Калинова анализират и представят концепциите в групиран, обобщен план. В *първата част концепции* за изясняване същността на детското конструиране, авторите поставят акцент на фиксирането на *познавателни критерии и диагностичните стойности* на този вид дейности. (М. Монтесори, А. Н. Давидчук, Р. Параманова, Сеймур Пейпърт, Жан Пиаже, Л. А. Венгер, Е. Русинова, Н. Н. Поддяков, Т. Делчева и др.).

Характеризирайки *втората група концепции*, авторите свързват конструктивната дейност с трудовия процес, също така с идеите за ролята на познавателните (психическите) процеси за успешното ѝ осъществяване. (Дженис Джонсън, Х. П. Суинкелс-Куилаарс, Ж. М. Вайзер, Нина Бюлов, Роберт Фулгум, Петер Смит, З. В. Лищван, М. Каменова, Т. Делчева, Р. Паскалева, В. Н. Начаева и др.)

Третата група концепции условно определени от Г. Иванов и А. Калинова, разглеждат конструирането в контекста на обучаващата среда, активизираща детето към действие, подтикваща го към обобщено възприемане на заобикалящия го свят, „като дейност, която може да осигури развитието на личностни структури, необходими в съвременния социален ритъм на компютърния век”.

Анализирайки концепциите на авторите от 50-70 год. на ХХ век, Г. Иванов и А. Калинова, посочват конструирането като дейност за психическото развитие на детето. Така у детето се развиват познавателни и практически способности и действия, конструирайки то различава не само външните качества на предметите, но определя структурата, формата и пространствените отношения. Във всички концепции на преден план авторите изтъкват конструирането като дейност за развитието на детето в предучилищна възраст. Те разглеждат конструирането като средство за

обучение, за социализиране, за възпитание, за цялостно психическо развитие на детето както в предучилищна, така и в начална училищна възраст и в семейството.

Ясно очертаните предни позиции на конструирането във възпитателно-образователния процес, придават, в зависимост от гледните точки и желанията на децата, значимост на средствата, формата и подхода.

Разработката продължава с изясняване на същността и значението на конструктивно-техническата дейност. За да изясним същността на понятието конструктивно-техническа дейност, е необходимо да изясним базовите понятия „конструктивна дейност“ и „техническа дейност“. С понятието „конструктивна дейност“ се означава дейността, насочена към създаване, построяване, изграждане на нови обекти и предмети, с определени функционални характеристики [3, с-85]. С понятието „техническа дейност“ се означава дейността, насочена към решаването на технически проблем - създаване или преобразуване на технически обект [1]. Ако обединим двете базови понятия, ще съотнесем дейността с:

- ✓ Установяване и формулиране на обективно противоречие между желаните и реалните функции и форми на архитектурни или технически обекти;

- ✓ Генериране на идеи за решаване на проблем или формулирано противоречие;

- ✓ Създаване на конкретен модел;

- ✓ Оформяне на идеален модел;

- ✓ Създаване на опитен образец;

- ✓ Оформяне на техническа (конструктивна и технологична) документация за производствени нужди.

След изясняването на същността и значението на конструктивно-техническата дейност, вниманието се насочва към нейните цели. Основна цел на конструктивната дейност произтича от развитието на техниката и технологиите, и влияе на процеса на израстване и развитие на детето. Общите цели на образователното направление „Конструиране и технологии“ (вж. Наредба № 5) включват идеята за овладяване на редица манипулативни умения за развитието на фината и грубата моторика на детето. Работата с конструктивни материали, със схематични изображения, решаване в практически план на проблемни ситуации, работата по малки, проекти и др. осигуряват образователна възможност за научаване с разбиране, за увереност и мотивация в собствените възможности на всяко дете. Целите в образователното направление са насочени към осигуряване на условия за:

- самостоятелност в дейността;

- работата по собствен замисъл;

- подбиране и комбиниране на подходящи и разнообразни материали и инструменти;

- развиване на умения за работа в екип, инициативност и предприемчивост.

Теоретичната глава на разработката завършва с представяне и анализиране на подходи за осъществяване на конструктивно-техническа дейност в ПУВ. Постигането на по-ефективно качество на общуване при осъществяването на технологичното обучение в детската градина е невъзможно без цялостна промяна на методологическата основа на възпитателния процес, без промяна на подходите и технологиите за реализирането на педагогическите цели. Новите учебни програми по Конструиране и технологии са отправна точка за търсене на възможности за обосноваване на подходи, които биха подпомогнали технологичното обучение в предучилищна възраст.

Постигането на оптимално педагогическо общуване е част от цялостното преосмисляне на образователните стратегии и концепции и преход към личностно-ориентиран характер на възпитателния процес. Тази промяна е свързана с **преходът от дейностно-ориентирания към личностно-ориентирания подход** на обучение и дава възможност за активно учене, за самостоятелни търсения на детето и за пълноценно развитие на неговите способности.

ГЛАВА ВТОРА.

ПРЕДСТАВЯНЕ НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ПРОГРАМА

Във втора глава от дисертационния труд е представена обстойно организацията и методологията на емпиричното изследване. Главата започва с концептуалната основа на изследователската работа – обект, предмет, цел, задачи и хипотеза на изследването. Следва представяне на организацията, методиката и инструментариума на изследователската работа.

Анкетната карта за родители съдържа общо 18 въпроса с няколко варианта за отговор и един отворен въпрос, който дава възможност на респондентите да изкажат мнението си в свободен текст. Целта е да се установят нагласите, мненията и предпочитанията на родителите относно прилагането на целесъобразно обучение, фокусирано върху личността на детето - дали това е приложим и успешен модел за възпитание и обучение на детето в предучилищна възраст, в частност в ситуациите по „Конструиране и технологии”. Съпоставянето на резултатите на учителите, родителите и експертите е търсен ефект с цел по-голяма обективност на изследването.

Анкетната карта за учители съдържа 21 въпроса, с пет възможни отговора. Един от въпросите е с отворен отговор, където всеки един от запитаните може да посочи какво е необходимо за подобряване средата на детското заведение, с цел повишаване дееспособността на възпитаниците. Учителят, като професионалист, притежаващ набор от подходящи знания, умения и качества, влиза и в ролята на мениджър, който направлява взаимодействието си с родителите и обществото. Анкетната карта цели да изследваме и проучим мнението на учителите относно обучението на децата в предучилищна възраст, прилаганите методи и подходи за обучение, а също и нагласата на учителите да участват активно в обсъждането на проблемите, свързани с повишаването на успеваемостта в учебния процес.

Протоколът за наблюдение е предназначен за отчитане на индивидуалните резултати от наблюдение на ситуация по Конструиране и технологии в предучилищна група в детската градина.

Критерий I. Може ли да избира: организация; средства; технологии? (компонент I)

Показатели:

✓ **Може (успява)** – детето успява самостоятелно да организира педагогическите ситуации на ниво напреднал. Използва съвместими средства и технологии, които позволяват завършването на задачите да протече успешно.

✓ **Успява с чужда помощ или намеса** – с помощта на учител детето успява да организира педагогическите ситуации и да използва съвместими средства и технологии за успешното завършване на задачите.

✓ **Не успява** – детето не успява самостоятелно или с помощта на учител да организира педагогическите ситуации и да използва съвместими средства и технологии за успешното завършване на задачите.

Критерий II. Може ли да осъществи дейност по конструиране и технологии?

(компонент 2)

Показатели:

✓ **Може (успява)** – детето самостоятелно осъществява успешно дейност по конструиране и технологии и успява да обясни защо използва тези дейности правдоподобно.

✓ **Успява с чужда помощ или намеса** – с помощта на учител детето успява да осъществи дейност по конструиране и технологии и може да обясни правдоподобно защо използва тези дейности.

✓ **Не успява** – детето не успява самостоятелно или с помощта на учител да осъществи дейност по конструиране и технологии и не може да обясни правдоподобно защо използва тези дейности.

Критерий III. Може ли да прилага дейност за постигане на целта?

(компонент 3)

Показатели:

✓ **Може (успява)** – детето може самостоятелно да прилага дейности за постигане на целта, като съумява да удовлетвори изискванията на преподавателя, заложен в учебната програма.

✓ **Успява с чужда помощ или намеса** – с помощта на учител детето може да прилага дейности за постигане на целта, като съумява да удовлетвори изискванията на преподавателя, заложен в учебната програма.

✓ **Не успява** – самостоятелно или с помощта на учител детето не може да прилага дейности за постигане на целта и не съумява да удовлетвори изискванията на преподавателя, заложен в учебната програма.

Критерий IV. Може ли да самооценява процеса и крайния резултат?

(компонент 4)

Показатели:

✓ **Може (успява)** – детето успява самостоятелно да оцени работния процес и постигнатия краен резултат.

✓ **Успява с чужда помощ или намеса** – с помощта на учител детето успява да оцени работния процес и постигнатия краен резултат.

✓ **Не успява** – самостоятелно или с помощта на учител детето не успява да оцени работния процес и постигнатия краен резултат.

Критерий V. Може ли да внесе корекции, ако крайния резултат не го удовлетворява?

(компонент 5)

Показатели:

✓ **Може (успява)** – детето самостоятелно постига удовлетворение на всяко ниво от завършване на задачата. Ако се налагат корекции, то е защото детето е пожелало да изпробва и друга технология.

✓ **Успява с чужда помощ или намеса** – с помощта на учителя детето постига удовлетворение от завършените задачи и нанася корекции, ако се налагат такива.

✓ **Не успява** – самостоятелно или с помощта на учител детето не може да постигне удовлетворение от завършените задачи и получения краен резултат, защото не може да нанася внесе необходимите корекции.

Критериите и показателите, които съдържа картата за експертна оценка са:

Критерий I. Приложимост на педагогическите ситуации по ОН „Конструиране и технологии” в детската градина за 5-6-годишни деца.

Показатели:

✓ Ефективност в планирането и организирането на ситуациите

✓ Създаване на подходящи условия за провеждане на ситуациите

Критерий II. Развитие на децата при провеждане на педагогическите ситуации по ОН „Конструиране и технологии” в детската градина за 5-6-годишни деца.

Показатели:

✓ Усвояване на знания, развитие на умения, навици и качества

✓ Развитие на мисленето, възприятието, въображението, паметта, наблюдението, аналитичните процеси и пр.

✓ Усвояване на умения, способстващи за подобряване и развитие на активността, съобразителността, смелостта, солидарността, самостоятелността, работата в екип

✓ Създаване на условия за активно учене

Критерий III. Влияние на педагогическите ситуации по ОН „Конструиране и технологии” в детската градина върху децата

Показатели:

✓ Създаване на условия за мотивация и активно участие на децата в предвидените дейности

✓ Създаване на условия за емоционалност в предвидените дейности

✓ Създаване на условия за провокиране на положителни емоции от предвидените дейности

Общият брой на участниците в изследването е 108. Те са разпределени по следния начин:

Таблица 1 - Участници в изследването

№	Участници	Място	Брой
1	Детски учители от I- ва група	ДГ № 10 „МАК” – Благоевград	2
2	Детски учители от II- ра група	ДГ № 10 „МАК” – Благоевград	2
3	Детски учители III- та подготвителна група	ДГ № 10 „МАК” – Благоевград	3
4	Детски учители IV- та подготвителна група	ДГ № 10 „МАК” – Благоевград	3
5	Родители на деца III- та подготвителна група	ДГ № 10 „МАК” – Благоевград	25
6	Родители на деца IV- та подготвителна група	ДГ № 10 „МАК” – Благоевград	15
7	Деца от III- та подготвителна група(контролна)	ДГ № 10 „МАК” – Благоевград	27
8	Деца от III- та подготвителна група (експериментална)	ДГ № 10 „МАК” – Благоевград	27
Членове на експертната комисия			
1	Директор	ДГ № 10 „МАК” – Благоевград	1
2	Учители	ДГ № 10 „МАК” – Благоевград	1
3	Учители	ДГ № 10 „МАК” – Благоевград	1
4	Учители	ДГ № 10 „МАК” – Благоевград	1
Общ брой на участниците в изследването:			108

Участниците в изследването са подбрани като представители на групите - „контролна” и „експериментална”, „учители на деца от първа до четвърта подготвителна група” и „родители”, чиито мнения ще се противопоставят. Освен това се търси и противопоставяне на мненията на детските учители, сформиращи професионален екип, за да се проучи мнението им относно начините за възпитание на децата в предучилищна възраст, прилаганите методи и подходи, а също и нагласата на учителите да участват активно в обсъждането на проблемите, свързани с

повишаването на успеваемостта във възпитателния процес чрез прилагане на личностно-ориентиран подход в обучението по Конструирание и технологии в детската градина.

Също така се търси мнението на родителите, за да се установи отношението и становището им по важни проблеми и въпроси, свързани с прилагането на личностно-ориентирания подход в обучението по КТ в предучилищна възраст, както и нагласата им да участват активно в обсъждането на проблемите, свързани с повишаване на ефективността на учебно-възпитателния процес в детската градина.

Ще се съпоставят мненията и резултатите на членовете на експертната група в лицата на учители и директор, които участват активно в дейността на ДГ №10 "МАК" - Благоевград, в процеса на възпитание и обучение на децата от предучилищна възраст.

Организацията и провеждането на изследването се осъществи в 4 етапа:

✓ *Подготвителен /април-май 2017 г./* - предварителна подготовка, планиране и организиране;

✓ *Констатиращ /септември-декември 2017 г./* - осъществяване на анкетно проучване с родители и учители; провеждане на начален етап от педагогическия експеримент;

✓ *Формиращ етап /януари-февруари 2019 г./* - провеждане на ситуациите по КТ, в които е използван личностно-ориентиран подход; осъществяване на експертната оценка;

✓ *Заключителен етап /март-декември 2019 г./* - обработка и анализ на резултатите от изследването; формиране на изводи и препоръки; довършителни работи по разработката.

ТРЕТА ГЛАВА.

АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ПРОВЕДЕНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

В последната (трета) глава от разработката е осъществен количествен, качествен и сравнителен анализ на получените резултати от проведеното изследване.

Анкетно проучване с учителите

След проведеното анкетно проучване с предучилищните педагози от детска градина „МАК” – гр. Благоевград, може да обобщим, че учителите са с положителни нагласи към личностно-ориентирания подход на обучение. Те са вникнали в същността на този подход и разбират неговите предимства пред останалите подходи, както и ползите за децата при апробирането му в практиката. Това са предпоставки за ефективното прилагане на подхода във всекидневната работа на учителите. По-важните **изводи и обобщения** от изследването са:

➤ Според учителите личността на детето е поставена в центъра на учебно-възпитателния процес и всички усилия са насочени към придобиването на знания, способстващи за неговото най-пълноценно развитие.

➤ Според учителите възгледът за целесъобразно обучение, фокусирано върху личността на детето е приложим и успешен модел за практическо прилагане и установяване на най-ефективните начини на възпитание и обучение на децата.

➤ Учителите са ориентирани към различни подходи като личностно-ориентирания, комплексно-интегралния и системно-структурния за осъществяване на ефективна учебно-възпитателна дейност.

➤ Мотивацията е ключов фактор за развитието на компетенциите на детето – когато то е мотивирано, успява с лекота да преодолее всички трудности и да се превърне в пълноценна личност.

➤ Най-силен мотивиращ ефект върху детето в педагогическа ситуация по „Конструиране на технологии“ има ситуацията „Аз успявам“.

➤ Ситуацията, при която всяко дете е проявило активност, отговорност, самостоятелност и инициативност, съответстващи на неговите индивидуални възможности е най-ефективна, а това обосновава необходимостта от прилагане на личностно-ориентиран подход във възпитателния процес.

Анкетно проучване с родителите

След проведеното анкетно проучване с родителите на деца, които посещават детска градина „МАК” – гр. Благоевград, може да се направят следните **изводи и обобщения**:

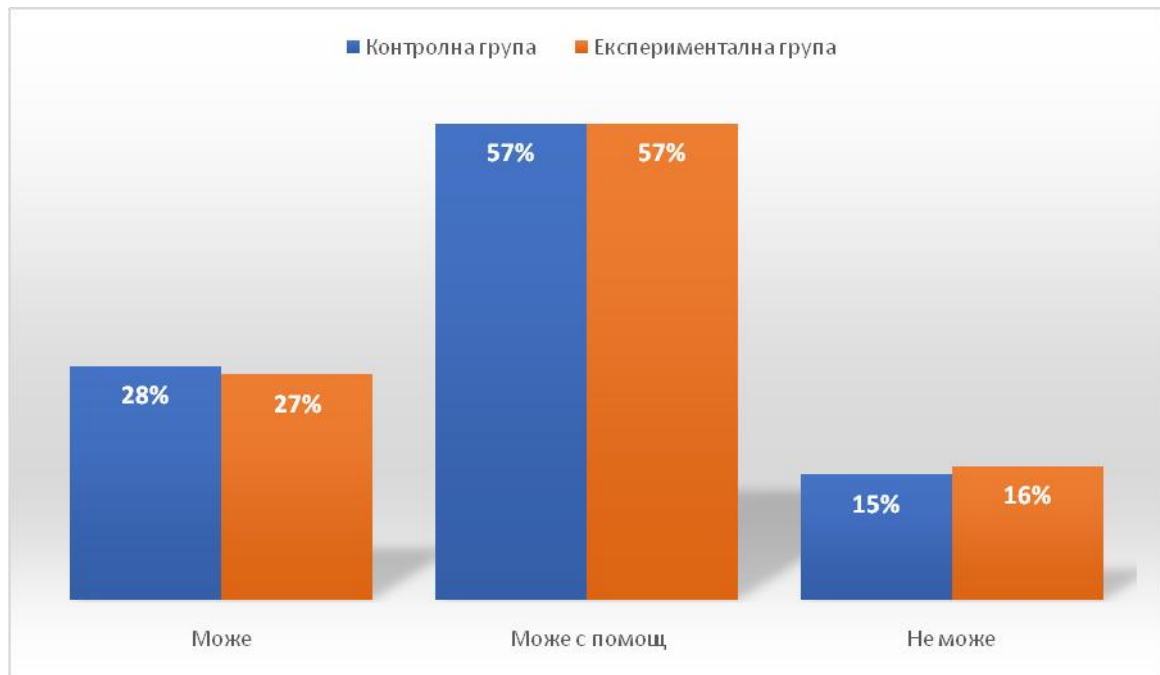
➤ Родителите обръщат внимание на индивидуалните особености на своето дете в ежедневно общуване с него;

- Половината от анкетираните родители смятат, че родителите, учителите и другите близки на детето допринасят за желанието му да посещава детска градина;
- Повечето родители пренебрегват ролята и важността на учителя за желанието на детето да посещава детска градина. Тук могат да се вземат мерки, като беседи, дискусии, дни на отворените врати, открити уроци и др.;
- Почти всички родители оказват подкрепа на своите деца във всекидневните дейности;
- Родителите са удовлетворени от подкрепата, която тяхното дете получава в детската градина от страна на учителя;
- Почти всички родители са на мнение, че учителят трябва да оказва подкрепа на тяхното дете;
- Мнозинството от родителите смята, че децата от една възрастова група имат различни възможности;
- Повечето родители са на мнение, че учителят трябва да предоставя подкрепа на тяхното дете в група;
- По-голямата част от анкетираните родители считат, че учителят трябва да оказва подкрепа на всяко дете при изработване или конструиране на изделия;
- Около половината от респондентите смятат, че учителят трябва да създаде условия всяко дете да направи това, което съответства на неговите възможности;
- Мнозинството родители са на мнение, че децата им могат да се справят сами при изработване или конструиране на изделие с елементи от конструктор;
- Според родителите личностно-ориентирания подход би бил полезен за тяхното дете в ситуациите по „Конструиране и технологии“;
- Малко повече от половината от родителите смятат, че успешна е тази работа на учителя, при която всяко дете е проявило активност, съответстваща на неговите индивидуални възможности;
- Родителите смятат, че ако на техните деца им се предостави възможност за постигането на техен успех при изработването и конструирането на изделие, това ще спомогне за развитието на качества като самостоятелност, отговорност и инициативност у детето;
- Само около 1/3 от анкетираните родители са на мнение, че е необходима промяна в нормативната уредба за предучилищното образование, свързана с индивидуално-психологическите възможности на всяко дете;
- Най-много родители са на мнение, че за да възпитава у децата им самостоятелност, отговорност и инициативност, учителят трябва да използва в най-голяма степен индивидуален подход. Почти толкова са и тези, които нямат мнение по въпроса.

Констатиращ етап от педагогическия експеримент

Обобщените резултати на децата от КГ и ЕГ от констатиращия етап са представени графично и анализирани по критериите и показателите от протокола за наблюдение на ситуациите. Ситуация 1 отговаря на ситуацията „Букет за мама”, Ситуация 2 – на „Ракета”, а Ситуация 3 – на „Щъркел”.

Графика 1. Обобщени резултати на КГ и ЕГ от констатиращия етап

След анализа на резултатите от констатиращия етап, може да се направи обобщението, че децата от предучилищна възраст не притежават развити в достатъчна степен умения и качества като самостоятелност, самоинициативност, активност и увереност при работата си в ситуациите по Конструиране и технологии в детската градина. Считаме, че това до голяма степен се дължи на подхода на обучение, който използват учителите и при прилагането на личностно-ориентирания подход децата ще имат напредък по тези проблемни области.

Формиращ етап от педагогическия експеримент

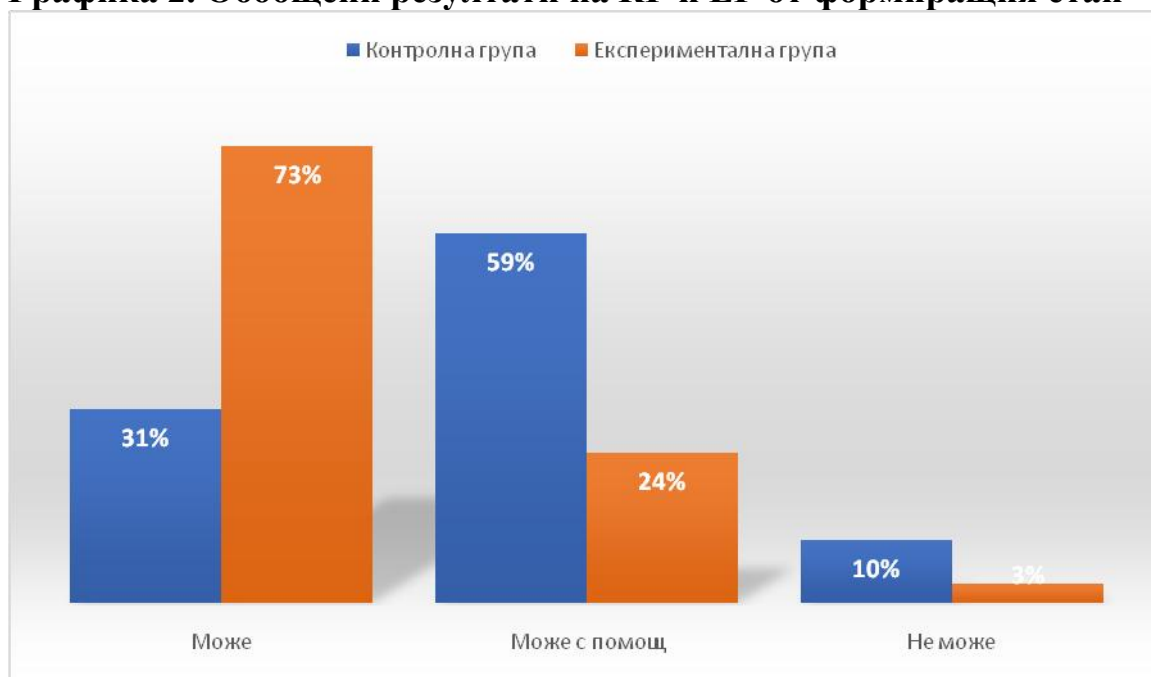
Анализът на резултатите от анкетното проучване с учителите показва становището на по-голямата част от тях (80%), че действащата нормативна уредба не залага в необходимата степен прилагането на личностно-ориентиран подход в обучението, макар и да има някакви наченки на това. Въпреки това, в университетските програми, подготвящи бъдещите предучилищни педагози, подходи като личностно-ориентирания, все още не се изучават задълбочено. Това от своя страна води до подготовка на педагогически кадри, които в голяма степен не притежават необходимите компетентности, за да прилагат този подход ефективно на практика.

На тази основа с цел „ограмотяване“ на педагозите участващи в изследването, създадохме модел за оптимизиране на педагогическото взаимодействие „учители - деца“ по КТ в условията на ДГ, на основата на ЛОП. По време на формирания етап, беше проведено обучение - като част от експеримента, с цел повишаване на ефективността на учителите при прилагането на ЛОП в ситуациите по КТ в детската градина.

След проведеното обучение с учителите, апробирахме ситуациите за прилагане на ЛОП в ситуациите по КТ. Тук използвахме и метода на експертната оценка, за да установим дали предложения от нас модел е практически издържан, според членовете на експертната комисия. Бяха реализирани 5 ситуации по КТ, еднакви и за двете групи, като при експерименталната група в процеса на обучение беше приложен личностно-ориентиран подход, а при другата група се използва стандартния дисциплинарен подход.

Обобщените резултати на децата от КГ и ЕГ от формирания етап, при който е ЛОП в ситуациите на ЕГ, също са представени графично и анализирани по критериите и показателите от протокола за наблюдение. Целта е да се отчете разликата в резултатите на децата от предучилищна възраст по КТ, когато педагогът прилага ЛОП на обучение и в случаите, в които се прилага някой от останалите традиционни подходи на обучение. В анализа под Ситуация 1 се има предвид ситуацията на тема „Есенно дърво“, под Ситуация 2 – ситуацията „Таралеж“, под Ситуация 3 – ситуацията „Снежен човек“, под Ситуация 4 – ситуацията „Пеперуда“ и под Ситуация 5 – ситуацията на тема „Лодка в морето“.

Графика 2. Обобщени резултати на КГ и ЕГ от формирания етап

След направения анализ на резултатите от формирация етап на двете групи деца, участващи в изследването, може да се направи обобщението, че прилагането на ЛОП в обучението по КТ има изключително благоприятен ефект върху децата от предучилищна възраст. Той спомага за развитието на техните самостоятелност, увереност и самочувствие, самооценка, рефлексия, самоинициативност, въображение, креативност, творческа мисъл, изобретателност, умение за вземане на решение, отговорност и др.

Експертна оценка

Таблица 2. Резултати от експертната оценка

Експерт №	Критерии		
	Критерий 1	Критерий 2	Критерий 3
1	+-	+	+
2	+-	+	+
3	+-	+	+
4	+	+	+

Легенда: + = да, - = не, +- = донякъде

От резултатите в таблицата по-горе виждаме, че трима от четиримата експерти, участващи в изследването, виждат някои слабости в предложените педагогически ситуации по КТ, в които беше приложен ЛОП, по първия критерий от картата за експертна оценка. Те са на мнение, че планирането и организирането на ситуациите и създаването на подходящи условия за провеждането им, трябва да бъде по-ефективно и прецизно. Тази забележка произтича от факта, че при прилагането на ЛОП по време на ситуациите от формирация етап в ЕГ, педагозите не бяха достатъчно добре подготвени и въпреки че авторът на разработката ръководеше процеса и даваше напътствия и съвети, понякога се наблюдаваше леко объркване от тяхна страна дали и кога трябва да се намесят, по какъв начин да подхождат в дадена ситуация и пр. Това, от една страна, може да се отчете и като пропуск на автора на изследването, тъй като не е предвидил повече часове за подготовка и обучение на учителите, които ще прилагат подхода, за да могат те да се запознаят по-задълбочено и в детайли със спецификите му и да го прилагат по-ефективно в практиката. От друга страна, показва, че въпреки познанията и осъзнатостта на детските учители за важността и ролята на ЛОП за детското развитие (от анкетното проучване), те нямат достатъчно практически опит и увереност в прилагането му в реална ситуация.

По втория и третия критерий експертите са единодушни и смятат, че предложените педагогически ситуации по КТ са допринесли за усвояване на знания, формиране и развитие на умения, затвърдяване и упражнение на знания, умения, качества и навици, необходими за ефективно осъществяване на учебно-възпитателния процес. Също така са допринесли за развитието на мисленето, възприятието, паметта, въображението,

наблюдението, аналитичните процеси, съобразителността, отговорността, уменията за вземане на решения, целенасочеността, увереността, инициативността и пр. на децата в предучилищна възраст.

Всички експерти са на мнение и, че са създадени условия за активно учене, за мотивация на участниците в учебно-възпитателния процес по КТ, както и за емоционалност и за провокиране на положителни емоции от тяхното участие в този процес.

За целите на изследването в заключителния етап са съпоставени резултатите на децата от контролната и експерименталната групи в двата етапа по отделните критерии и показатели. на база резултатите от предходните етапи, формирахме изводи и препоръки относно прилагането на ЛОП в обучението по КТ в детската градина.

Изводи и обобщения

След проведеното експериментално изследване в два етапа – констатиращ и формиращ и последващата експертна оценка, могат да се направят следните **обобщения и изводи**:

➤ При избора на организация, средства и технологии в ситуациите по КТ, най-голям е броят на децата от предучилищна възраст, които се справят успешно с помощта на учителя. Вероятно това е така, тъй като много често тази роля се „изземва” от учителите, които съобщават предварително на децата как ще протече дадена ситуация и какви средства и технологии ще се използват.

➤ Малко повече от половината деца се справят успешно с помощта на учител и с осъществяването на дейност по КТ. При традиционния модел, използван в учебно-възпитателния процес, всички деца, независимо от възможностите и способностите си, трябва да се стремят да постигнат един и същи резултат, което за едни деца може да се окаже прекалено лесно, а за други – почти непосилно в този етап от развитието им.

➤ Мнозинството от изследваните деца изпитват трудности самостоятелно да прилагат дейности за постигане на поставените цели и отново имат нужда от помощта на учителя, за да се справят успешно с тази задача. Много често целите, които учителят поставя в дадена ситуация по КТ, съобразени с ДОИ, не отговарят на личните цели, възможности и желания на детето, а това несъмнено поражда трудности в работния процес.

➤ Учителят оказва помощ и на малко повече от половината от децата в предучилищна възраст, когато те трябва да поставят оценка на работния процес и получения краен резултат. Тези резултати подсказват неувереност от страна на децата, несигурност в собствените им възможности и умения, страх от грешки.

➤ По-голямата част от изследваните деца не се справя самостоятелно и с нанасянето на корекции, когато крайният резултат не е достатъчно

удовлетворяващ. Тук децата изпитват по-голяма трудност при откриването на собствените грешки, но и при отстраняването им, т.е. те не знаят какво да направят, за да се получи по-добре изделието. Много често срещано е учителите сами да посочват грешките на децата и да им казват какво да направят, което по един или друг начин им пречи да развият своята самостоятелност, да осмислят грешките си, да се поучат от тях и т.н.

➤ През формирация етап при резултатите на децата от контролната група се наблюдаваше лека промяна в положителна посока по гореизброените критерии за оценка. Проблемът е, че тази промяна се случва прекалено бавно и не обхваща всички деца.

➤ При експерименталната група обаче се наблюдават съществени разлики в резултатите на децата след прилагане на личностно-ориентирания подход в ситуациите по КТ и по петте критерия. Наблюдават се много по-високи резултати от постигнатите по време на констатиращото изследване, а това от своя страна показва, че подхода допринася за развитието у децата на самостоятелност, самоинициативност, самоувереност, правилна самооценка, рефлексия, отговорност, умение за вземане на решения и др.

➤ Изводът по-горе се потвърждава и от мнението на професионалистите от експертната комисия, но при тяхната оценка се очертава един съществен проблем – макар и учителите в детската градина да са запознати с личностно-ориентирания подход и ползите от приложението му, те нямат достатъчно практически опит, за да го прилагат ефективно.

Препоръки

Въпреки положителните резултати от предложените ситуации по КТ, в които беше включено използването на ЛОП, резултатите на децата от констатиращия етап и на контролната група от формирация етап, както и забележката на експертната комисия относно приложимостта им, налагат вземането на навременни мерки на местно, регионално и национално ниво от всички заинтересовани страни и институции, като:

Заменяне на традиционните фронтални форми на организацията и обучението на децата в предучилищна възраст по КТ с по-подходящи такива, като ЛОП, отговарящи на съвременните европейски изисквания.

➤ Въвеждане на допълнителни часове за упражнения в учебните програми на висшите учебни заведения в направление „Предучилищна педагогика”, които да включват прилагане на ЛОП в практиката, респективно в ОН „Конструиране и технологии” – възможности за прилагане и използване, трудности и проблеми, възможни решения и пр.

➤ Организиране на безплатни тренинги, обучения и курсове за квалификация за учителите, които да придобиват и усъвършенстват знания и умения за ефективно прилагане на ЛОП в ситуациите по КТ и останалите образователни направления.

- Въвеждане на ново съдържание в ситуациите и дейностите на децата по КТ, в които инициативата да е на детето и да не се налага от педагога. Неговата роля е само да подкрепя и стимулира активността на детето.
- В ситуациите по КТ в детската градина учителят да осъществява с децата такова взаимодействие, с помощта на което да бъдат реализирани основните цели и задачи, съответстващи на възможностите на конкретното дете.
- В ситуациите по КТ в детската група е важно да се отделя повече време и внимание върху интересите на децата и ако нещо не им е толкова интересно, да се открие причината защо това е така.
- Учителят трябва периодично да преосмисля взаимодействието си с всяко дете, особено ако забележи, че някое от децата се започне да се развива с по-бърз или с по-бавен темп от останалите.
- Организиране на кампании, уъркшопове и събития, чрез които да се привлекат родителите към живота и обучението на децата в детската градина, тъй като семейната среда е не по-важна от тази в детското заведение и за ефективното прилагане на личностно-ориентирания подход е необходимо сътрудничество между учителите и родителите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Характера на взаимодействие и комуникацията между педагога и детето до голяма степен определят качеството на предучилищното образование в съвременните условия. Въпреки множеството използвани модели за осъществяване на тази комуникация в практиката у нас, сред най-често използваните в ситуациите по КТ е дисциплинарният модел, който предоставя знания и умения на децата и има за цел да се постигне послушание. Начините за комуникация в посоченият модел са инструкции, разяснения, забрани, искания, заплахи, наказания, викове и др., а използваните тактики са диктатура и настойничество. Задачата на учителя е да изпълнява учебната програмата по КТ и да отговаря на изискванията на ръководните и регулаторните органи. При тези условия определените насоки, се трансформират в закон, който не допуска никакви изключения. Детето се разглежда основно като обект на прилагане на изискванията на образователната система.

Играта в предучилищна възраст, като основен вид детска дейност е строго регламентирана от възрастните. В процеса на учебно-възпитателния педагогически процес по КТ, са фронталните форми на работа с деца. Така в полза на външния ред и формалната дисциплина, дейността на самите деца се потиска.

При този модел произведенията на изкуството и конструктивно-техническата дейност се използват от учителите за утилитарни цели: за получаване на фрагментарни знания, за отклоняване на вниманието на детето от нежелано поведение, което омаловажава хуманистичната, общо развиваща се същност на изкуството.

Получените резултати от прилагането на този подход в обучението на децата по КТ, показват, че се наблюдава забавяне в развитието на тяхната самостоятелност. Това може да допринесе децата да изгубят своята инициативност, мотивация, активност и увереност. Поведението на децата може да се промени драстично извън контакта с учителите и може да няма нищо общо с това, което се очаква от тях. Кое от своя страна обуславя поведението на децата - след като се приберат от детска градина, децата вече не слушат, проявяват своеволия, правят пакости и т.н.

В този ред на мисли, основна цел на учителя в ситуациите по КТ е цялостно развитие на личността на детето - развиване на детската увереност, чувството на радост от извършваните дейности; формирането на принципите на личността (основа на културата на личността) и др. Така способностите, знанията и уменията по КТ не се разглеждат като цел, а като средство за пълноценно развитие на индивида. Като вземе предвид гледната точка на детето и не пренебрегва неговите чувства и емоции,

педагогът предотвратява появата на възможни негативи в личното развитие на децата.

Изключително значение в педагогическия процес по КТ се отдава на играта, която позволява на детето да покаже собствената си активност и да осъзнае напълно себе си. Играта се основава на свободното сътрудничество на възрастен с деца и на самите деца помежду си, превръщайки се в основна форма на организация на ситуациите. Разширяване на степента на свобода на развиващото се дете (като се вземат предвид неговите възрастови характеристики): неговите способности, права, перспективи са очаквани резултати от обучението по КТ в ПУВ. Неговото мислене и въображение са неограничени от страх от неуспех или подигравки, а така се освобождават неговите познавателни и творчески способности. В ситуация на сътрудничество се преодолява евентуална егоцентричност и индивидуализъм на децата, сформира се екип.

Съвременното образование по начина на ситуиране до голяма степен систематично убива творческото мислене от най-ранна възраст. Поради което в бъдеще от образованието ще се изисква постоянство и устойчиво развитие на творческото мислене и иновациите, така необходими на детето, за активния период на учене, който следва – начална училищна възраст.

Времето, в което живеем и промените наложени от него, дават възможност да сме част от трансформацията и промяната на модела на образование. Това от своя страна мотивира да правим това, с което сме се захванали и поставили за цел.

Важно е да отбележим, че личностно-ориентираният подход на обучение и взаимодействие по никакъв начин не предполага премахване на системното образование и възпитание на децата и провеждането на систематична педагогическа работа с тях. Той не отменя факта, че общественото предучилищно образование е първата връзка в общата система на народната просвета и като такава осигурява първия етап от развитието на пълноценна личност.

Смятаме, че първоначално поставената цел на дисертацията е постигната, формираните основни задачи – решени, а заложените хипотези - потвърдени.

НАУЧНИ ПРИНОСИ

Основните научни приноси на дисертационния труд са:

➤ Богато теоретично изследване по проблема с прилагането на ЛОП в образованието, респективно в детската градина и в ситуациите по КТ;

➤ Всеобхватност на изследването. Броят на изследваните лица е 108. Тук се включват учители, родители, директори, деца, членове на експертната комисия. Изследването включва много компоненти, които гарантират обективността и достоверността му;

➤ Получените експериментални резултати могат да бъдат използвани за създаването на разширен модел от подходи за оптимизиране на приложението на ЛОП не само в ситуациите по КТ в детската градина, но и в останалите образователни направления, както и в училище;

➤ Предлагане на стандартизиран инструментариум за проучване на нагласите и мнението на учители и родители относно личностно-ориентираният подход и приложението му в учебно-възпитателния процес по КТ в детската градина;

➤ Разработване на примерен модел с подходи за оптимизиране на взаимодействието учител-дете при прилагането на ЛОП в ситуациите по КТ, в условията на детската градина. Предложеният модел може да бъде разширен според конкретните цели и да бъде използван в различни обучения, тренинги, програми, проекти, и пр.;

➤ Обосновава се необходимостта от тематични обучения за учителите, свързани с прилагането на подходи, ориентирани към личността на детето;

➤ Лансиране на идеята за необходимостта от промяна и плавен преход от действащите дисциплинарни подходи към алтернативни такива, какъвто е личностно-ориентирания подход.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА В АВТОРЕФЕРАТА

1. Белич В. Атрибутивният анализ на педагогическата дейност, университетско издателство, „Св. Кл. Охридски”, С., 1989.
2. Гюрова В. Защо само педагогическа компетентност не е достатъчна за учителя на 21 век?, 2018 // <https://www.dipku-sz.net/izdanie/559/zashcho-samo-pedagogicheska-kompetentnost-ne-e-dostatchna-za-uchitelya-na-21-vek> (посетен на 24.10.2018).
3. Иванов Г., Калинова А. Конструирание и технологии в детската градина, 2017.
4. Степанов Е. Н. Личностно-ориентиран подход в работата на учителя: развитие и употреба / Е.Н. Степанов - М.: SC сфера, 2003.
5. Тодорина Д. Варианти на личностно-ориентирани технологии за обучение, 2007 // https://fp.swu.bg/images/Todorina_Lichnostnoprrient_tehnologii_2007.pdf (посетен на 01.06.2018)
6. Хуторской, А. В. Современная дидактика. Учебник для вузов. Санкт-Петербург, 2001.
7. Tausch, R., & Tausch, A.M. (1979). Erziehungspsychologie. Begegnung von Person zu Person. Göttingen: Hofrege.

СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД:

1. **Божурска Г.**, Личностно-ориентираният подход и еволюция на възгледите за него. Научна конференция – XXI ST International Scientific Conference THE TEACHER OF THE FUTURE (07-09 June, 2019)- гр. Будва
2. **Божурска Г.**, Същността на конструктивно-техническата дейност в предучилищна възраст. Седма международна научна конференция „Съвременното образование-условия, предизвикателства и перспективи”- 14-16- юни, 2019г.
3. **Божурска Г.**, СЪЩНОСТ НА КОНСТРУКТИВНО-ТЕХНИЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ В ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ И УСЛОВИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО Й. Научна конференция – XXII International Conference „THE POWER OF KNOWLEDGE”, October.11-13., 2019. Kavala. Greece.
4. **Божурска Г.**, ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРАНО ОБУЧЕНИЕ-ОБРАЗОВАТЕЛНА ОСНОВА И ПЕДАГОГИЧЕСКИ ПАРАМЕТРИ”. XXIII Международна научна конференция под названието „KNOWLEDGE IN PRACTICE”, от 13 до 15 декември, 2019 г., в гр. Банско, Република България.